

11. Lichotky, komplimenty, pochvaly

Table slova, zejména ta první dvě, zní našim českým, možná i slovenským uším poněkud podezřele. Už Slovník spisovné češtiny (1978) varovně říká, že lichotit znamená někoho chválit s úmyslem získat jeho přízeň, avšak hned dodává, že jde též o snahu příjemně působit, dělat někomu dobře. Dovolují si nicméně tvrdit, že komplimenty, poklonami i oceňováním si u nás dobře neděláme: neradi si je říkáme z očí do očí, vlastně z úst do uší, abychom nevypadali jako lichometníci, pokrytci. Často nám ani nepřijde na mysl, že bychom mohli nějaký kompliment vyseknout; leckdy býváme rozpačití a nejistí, když nám někdo něco ocení, nevíme, jak se tvářit, co odpovědět. Že přeháním a příliš zobecnuji?

Vše prý je relativní – a je-li tomu tak, je na místě srovnání: kdo měl možnost déle pobýt na západ od našich hranic, tvrdí takřka bez výjimky, že lidi tam jsou k sobě nejen slušnější a zdvořilejší, nýbrž si nápadně častěji než našinci vyměňují nejrůznější „psychická pohlazení“. A činí tak bez rozpaků, přirozeně i při zcela běžné konverzaci.

Pan Jan potká paní Marii, pozdraví a dodá: „Dnes vám to ale, paní Maruško, dnes vám to opravdu sluší, vypadáte báječně.“

Co na to odpoví leckteré Marie, Marušky či Majky? „To jako tím chcete říct, že jindy vypadám příšerně, co?“ Nebo

řeknou: „Dejte pokoj, tohle určitě říkáte každé na potkání.“ *Nebo: „Nechte si laskavě tyhle řečičky pro sebe, já mám právě tak dnes na ně náladu.“* *Taky může jiná paní Marie zčervenat, rysy jí ztuhnou a beze slova peláší pryč. Zaslechl jsem i tato slova: „Hele, hele, nechte si toho, jó? Vy chlapi jste všichni stejní, pořád jen myslíte na to jedno. A pozdravujte manželku, pane Honzo, ona je teď, chudinka, někde na léčení, že jo.“*

Existují paní a dívky, naštěstí jich není nadpočet, které jsou tak konsternovány obyčejnou konvenční lichotkou, že ji považují když ne přímo za nabídku k sňatku, tak alespoň za jednoznačné vykročení k milostnému poměru.

Abych se nestal terčem palby našich feministek, musím jedním dechem dodat, že podíl viny máme i my muži. Třeba už tím, že duchaplná konverzace, prošpikovaná elegantními komplimenty, nebývá naší silnou ani často používanou zbraní. I tím lze vysvětlovat šokovanost našich heterosexuálních protějšků, setkají-li se, nepřipravené a nezkušené, s nějakým komplimentem. Někteří pánové si zase pletou konverzační lichotky s tak řečenou osobní komunikací: místo aby jemně ocenili celkový půvab dotyčné ženy, rychle a bez náležité přípravy se zaměří – slovem nebo strnulým pohledem – na eroticky významné zóny.

Výměny komplimentů – stačí jeden sem a druhý zpět – je možné chápat jako určitý druh zdvořilosti, jako konvenční konverzaci, jako rozšíření pozdravů při setkání dvou lidí: jsme rádi, že jsme se potkali, což si dáme najevo nejen pozdravením a úsměvem, nýbrž i tím, že si něco milého, potěšujícího řekneme, abychom jeden druhému udělali malou radost. A to je vše, nic více, nic méně. Není tudíž na místě o sdělené lichotce

složitě bádát, tázat se sebe nebo dokonce toho druhého, jestli to myslel doopravdy, upřímně, do hloubky své duše. I kdyby náhodou nějaký lichotník pokrytec si myslel pravý opak toho, co řekl – i v takovém případě je lepší brát za bernou minci sdělovaný obsah, vlídně poděkovat a dát najevo potěšení. Tím falešníka nejlépe potrestáte.

Což ovšem neznamená, že každou „poklonu“ jen tak spolkne. Nějaký Honza řekne: „No né, paní Marie, vy ale dnes pěkně vypadáte, to vám ale ráno muselo dát práce, co?“ Na tuhle sprostárnu lze opáčit: „A víte, že ani ne, vy Honzo. Nedávno jsem byla na kosmetice, mohu si to dovolit. Ale jak tak koukám, vy už nemáte ani na holiče. Nic si z toho nedělejte, stejně vám vlasy brzy vypadají. Na shledanou.“

Poklonou i lichotkou nikomu nesaháme hlouběji do duše, nedotýkáme se základů jeho osobnosti, a tudíž kloužeme po povrchu. Pochopitelně, když někdo nemá ve svém komunikačním arzenálu nic jiného než jen konvenční poklony, je to nedostatek, ba přímo defekt. Což ostatně platí i pro jiné komunikační styly, ale o to teď nejde, věnujme se dále lichotkám a poklonám – jejich obsahu.

Muži ženám – jmenovitě těm, které jsou rády ženami – mohou vysekávat příjemné poklony lehce a snadno, stačí pozorněji se zadívat a nahlas ocenit, jak dotyčná pěkně vypadá, že jí to či ono (případně vše) sluší; že je příjemné ji vidět, protože je usměvavá, půvabná, milá... Potkáte-li maminku s kočárkem, není nutné ihned začít opěvovat dítě, stačí učinit tak za malou chvíli poté, co oceníte rozvinutý půvab a mladistvé vzezření novopečené maminky. Na kompliment může žena i dívka reagovat rovněž poměrně snadno, zlehka, bez zbytečných zábran a obran, neřku-li útoků. Tou nejpřirozenější

i postačující odpovědí je prosté poděkování, lze je i krátce rozvést: „Ó děkuji, milý pane Honzo, jsem ráda, že to říkáte, je to od vás milé“. Nebo: „Děkuji, ráda vás vidím, vážený pane, vy dokážete potěšit, udělat radost.“ Když se některá dáma právě dnes cítí nevalně a obává se, že podle toho může i vypadat, lze na kompliment říct: „Děkuji, jsem ráda, že mi to říkáte právě dnes. Nějak jsem se necítila dobře, ale už je to díky vám lepší. A jak vám se daří?“

Poněkud složitější to mají ženy, když chtějí zalichotit mužům. Netřeba tu, myslím, rozvádět, že naprostou většinu mužů potěší lichotka z úst naprosté většiny žen. Jsou ovšem pánové, které nijak zvlášť nenadchne, když jim řeknete, že dnes vypadají opravdu báječně, svěže. A že ty rifle a taky botičky jim perfektně sluší, navíc mají pěkně udělané kadeře. Dovolují si však odhadnout, že takových mužů je o něco méně, než si ženy myslí. Snad každého muže však potěší, když žena (a vlastně i muž) v průběhu krátké konverzace ocení to, co udělal, jak se zachoval, co řekl, vyrobil, vymyslel. Třeba:

„Jsem ráda, že vás vidím, pane Vaněčku“, řekne slečna Vlasta po té, co vlídně poděkovala za kompliment a pokračuje: „Zrovna tuhle jsem četla v novinách váš článek o městské dopravě. Moc se mi líbilo, jak jim to servírujete. Vaše slova mi mluví z duše.“ Panu Vaňáčkovi lze zase sdělit: „Minulý týden jsme šli s mužem kolem vašeho domu, moc se nám líbilo, jak to tam všechno máte jako ze škatulky.“

Doktor M. Plzák (1970) popsal jednu pozoruhodnou reakci na ocenění a nazval ji podle hrdiny románu Johna Updika „Kentaur“.

Soused pochválí vaše auto a vy mu na to odpovíte: „Nó, to máte těžký, milý sousede. Jsme totiž úplně na dně, na mizině,

už nemáme ani na chleba, jak jsme se zadlužili.“ Nebo: „To je hezký, že se vám table popelnice líbí, ono je to uvnitř úplně rezavý a dojedu s tím tak akorát na hřbitov. Pokud bych ovšem měl na benzín.“

Nebo když známí obdivují právě hotový rodinný domek, správný Kentaur to bagatelizuje slovy: „No jó, to máte těžký, tadyhle nám pořád zatéká, okna netěsní, dveře drhnou o podlahu. Už jsme z toho všeho s ženou na infarkt a ještě k tomu před rozvodem.“ Podobné reakce na ocenění se u nás dost rozmohly, patrně to bude souviset se snahou preventivně oslabit naši vpravdě národní vlastnost – nepřejícnou závist.

Od ocenění a komplimentů odlišme pochvaly. Rozdíl spočívá v tom, že komplimenty a ocenění jsou, s dovolením, výměnným obchodem, kdy jeden i druhý přijímají a současně na stejné rovině dávají nebo dávat mají. Kdežto pochvalou se ten, kdo chválí, staví do pozice rodičovsko-pedagogické: rodič pochválí dítě za dobrou známku ve škole, šéf podřízeného za udělanou práci, učitel žáka alespoň za snahu. Tady už nejde o to udělat druhému prostě radost – byť i chvála může potěšit – nýbrž o jistý druh výchovného působení. A protože lépe a hlavně účinněji se vychovává pochvalou než trestáním, netřeba chválením šetřit. Uměním je tu ovšem správně vyhmátnout to, co za pochvalu opravdu stojí. Zde je – na rozdíl od konvenčních komplimentů – otázka upřímnosti a pravdivosti zcela na místě. Když někdo záměrně a vědomě chválí něco, co za ocenění nestojí, jde o pokrytectví, faleš, o snahu vlichotit se do něčí přízně; třeba proto, aby ho mohl oblafnout.

Mezi komplimentem, pochvalou a oceněním na jedné straně – a pochlebováním, vlichocováním se na straně druhé je rozdíl vskutku propastný: ta první tři „psychická pohlazení“ si

udělujeme kvůli tomu, abychom se vzájemně potěšili či povzbudili, kdežto licoměrný lichometník pochlebuje jen a jen kvůli sobě, aby něco jednostranně získal, aniž by cokoli dal. Falešným lichocením se vlastně dostáváme do závislé pozice, podbízením ponižujeme sami sebe.

Takže, milí a vážení čtenáři, jsem neskonale dojat tím, že čtete tyto řádky, nehodné vašeho jiskrného pohledu. Jenom vy a nikdo jiný rozhodujete o osudu této knížky, o osudu nás všech, o naší budoucnosti. Ano, jedině vy, tak inteligentní a zásadoví lidé – a ne všichni ti odpadlíci, struktury staré i nové. A my společně všechny naše nepřátele smeteme do Vltavy, Moravy, případně Dunaje. Za národ, za vlast! Že se vám tahle demagogie nezamlouvá? Bodejť by ano.